

№ 41 (862)
Лістапад 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

Выданне: «Турыстычна-краязнаўчы маршрут “Дзісенскі пярэсцёнак”» – стар. 3

Асоба: педагог, краязнавец
Анато́ль Бельскі – стар. 5

Зямляк: місія Антонія Расадоўскага ў Фларыдзе і Тэхасе – стар. 6

Экскурсію па тэрыторыі сярэднявечнага пасада ў Стрэшыне праводзіць Вікторыя Ільіна (справа)

Старажытны Стрэшын на Дняпры

Паселішча Стрэшын, сёння – гарадскі пасёлак у Жлобінскім раёне, у пісьмовых крыніцах сустракаецца ўжо ў XIV ст., у «Спісе рускіх гарадоў далёкіх і блізкіх». Аднак археалагічныя даследаванні паказалі, што тут людзі жылі яшчэ ў раннім жалезным веку (каля 2,5 тыс. гадоў таму).

Лепш за ўсіх гісторыю Стрэшына ведае навуковы супрацоўнік Жлобінскага гісторыка-краязнаўчага музея Вікторыя Ільіна. Яна паведаміла:

– Старажытнасці Стрэшына прадстаўленыя двума помнікамі – мысовым гарадзішчам на высокім

правым беразе Дняпра пры ўпадзенні ў раку Стрэшынку, вядомым як «Стары замак», і тэрыторыяй сярэднявечнага пасада, так званага «новага горада». Пляцоўка мысовага гарадзішча выцягнутая ўздоўж правага берага Дняпра. Яна мае памеры 75х30 м і аддзеленая ад астатняга плато глыбокім ровам і высокім дугападобным валам. Ужо ў XII ст. тут стаяў невялікі феадальны замак, пад абаронай якога развівалася неўмацаванае паселішча. Падрабязнае апісанне Стрэшына ўпершыню сустракаецца ў інвентары ад 16 лютага 1628 г. У ім адзначаны

замак, што стаяў «на гары над Дняпром» і над Стрэшынкай, якая ўпадала ў Дняпро, і «Перакоп ад месца, праз мост да замка». Замкавая брама была чатырох’яруснай. Край пад’ёмнага моста сцягвалі дзве жалезныя паласы. У браме знізу размяшчаўся астрог. На другім паверсе – «Святліца вялікая», вышэй – свіран, адкуль па лесвіцы траплялі наверх на драўляную баявую галерэю. Чацвёрты ярус меў чатыры вокны, з іх два былі зачыненыя жалезнымі рашоткамі. Сістэму ўмацаванняў дапаўнялі яшчэ чатыры вежы, якія па самым баявым галерэі былі абмазаныя глінай. На замкавым дзяцінцы цясніліся жылыя і гаспадарчыя пабудовы, у тым ліку піўная, пякарня, стаяў дом гараднічага. Са зброі, якая мелася ў замку, згадваюцца 4 гарматы, пазней з’явілася 50 мушкетаў і іншая зброя. Загадаў усім гэтым арсеналам замкавы пушкар Марцін, які быў вызвалены ад падаткаў і меў «паўслужбы» ў мястэчку, рабіў для замка порох. У ліпені 1654 г. казакі Івана

На высокім беразе Дняпра

Залатарэнкі ўзялі Стрэшын штурмам і спалілі яго, у тым ліку і замак.

Да сказанага можна дадаць, што сёння месцы знаходжання Стрэшынскага замка і гарадзішча з’яўляюцца помнікамі

культуры. Тут жа была ўстаноўленая скульптура ў гонар загінулых у гады Вялікай Айчыннай вайны стрэшынцаў.

Мікалай ШУКАНАЎ,
краязнаўца, г. Жлобін
Фотаздымкі аўтара

На гэтым месцы раней стаялі сапраўдныя гарматы

Удзячнасць дабрадзейям

Няпростае фінансавое становішча ГА «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчай газеты», які выдае фонд, змушае нас час ад часу звяртацца да сяброў, калегаў і проста неабыхавых асобаў з просьбамі аб матэрыяльнай дапамозе. Фонд культуры з удзячнасцю прымае ад неабыхавых людзей ахвяраванні, што ідуць у асноўным на пагашэнне запазычанасці за арэнду памяшкання.

Мы ўдзячныя ўсім, хто адгукнуўся цягам кастрычніка. Сёння назавем тых, хто падставіў плячо ў мінулым месяцы. Гэта сябры Рады і актывісты фонду культуры:

Скарына Алег Аляксандравіч,

Сотнікаў Аляксандр Яўгенавіч,
Жыдаль Дз.У.

Шчыра ўдзячныя ўсім і кожнаму! Разам мы зможам адолець розныя выпрабаванні!

Для тых жа, хто таксама хацеў бы дапамагчы Беларускаму фонду культуры, падаем варыянты, як гэта можна зрабіць.

Па-першае, грошы можна пералічыць (з пазнакаю «Ахвяраванне») у любым банку на рахунак БФК:

BY81BLVB30150100081886001001, г. Мінск, ОАО «Белінвестбанк», дирекцыя по г. Мінску, код BLVBVY2X, УНП 100081886 (ахвяраванне або падтрымка «Краязнаўчай газеты»).

Грошы можна пералічыць і праз АРІП. Для гэтага трэба:

1. Выбраць:
Пункт «Система «Расчёт» (ЕРИП)

Благотворительность, общественные объединения

Просветительские, культурно-досуговые
Белорусский фонд культуры
Пожертвование

2. Выбраць паслугу, што аплачваецца: Пожертвование.

3. Для аплаты паслугі Пожертвование ўвядзіце свае прозвішча, імя, імя па бацьку.

4. Правярць карэктнасць інфармацыі.

5. Ажыццявіць плацёж.

Калі Вы ажыццяўляеце плацёж у касе банка, калі ласка, паведаміце касіру аб неабходнасці правядзення плацяжу праз сістэму «Расчёт» (ЕРИП).

*Выканкам Беларускага фонду культуры,
рэдакцыя «Краязнаўчай газеты»*

На тым тыдні...

Ратуемся спадчынай

✓ **19 кастрычніка** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» ў межах духоўна-асветнага праекта Дні праваслаўнай культуры «Хваліце імя Господне!» адбылося адкрыццё выставы і конкурсу дзіцячай творчасці «**Божий Мир**».

У экспазіцыі прадстаўленыя адабраныя экспертамі мастацкай працы ўдзельнікаў конкурсу. Сярод юных аўтараў вучні творчай майстэрні «Залаты птах», дзіцячай мастацкай школы мастацтваў № 3 г. Мінска ды іншых ўстановаў адукацыі і нядзельных школ.

Мэта праекта – папулярызацыя праваслаўных духоўных каштоўнасцяў сродкамі мастацтва.

✓ **3 21 кастрычніка** ў межах праекта «Hand drawings. Архитектура из Нью-Йорка в Минск» (пра адкрыццё мы пісалі. – «КГ») у Гарадской мастацкай галерэі твораў Л.Д. Шчамялёва пачаліся **майстар-класы** Ількера Каджахана **па скетчынг**.

Скетчынг (от англ. «sketch») – гэта хуткі малюнак ад рукі. Пешпачаткова скетчамі называлі хуткія замалёкі горада (travel sketching), архітэктуры, людзей, прадметаў (industrial sketching), аўтамабіляў, тое, што паводле тэхнікі выканання маркуе хуткасць, стылізацыю, упэўненасць, свабоду. Да скетчыngu адносяць таксама інтэр'ерныя малюнкі.

✓ **22 кастрычніка** ў межах новага выставачнага праекта Музея гісторыі горада Мінска і LIBRA «Тулуз-Лотрек. Страсти в Мулен Руж» Музычная гасцеўня Белдзяржфілармоніі прадставіла праграму «**Парадоксы**», у якой дзіўным чынам спалучаецца музыка Францыі, Амерыкі і Аргенціны.

На мерапрыемстве прагучалі кампазіцыі XIX і XX стст., напоўненыя тэатральнасцю, танцавальнымі рытэмамі, сугучнымі творчасці Тулуз-Латрэка, а часам супрацьлеглыя ёй, але якія падкрэсліваюць неадназначнасць і глыбіню яго працаў.

У выкананні «Классик-Джаз трио» прагучалі творы К. Дэбюсі, М. Равеля, Э. Саці, К. Болінга, Дж. Ратэра, А. Пьяцолі ды Ж. Афенбаха.

✓ У Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі **21-22 кастрычніка** прайшоў VIII Міжнародны кангрэс «**Бібліятэка як феномен**

культуры». Тэма сёлетняга года – «Бібліятэкі ва ўмовах пандэміі: новыя магчымасці, новыя рашэнні».

У працы кангрэса прынялі ўдзел больш за 300 дэлегатаў з Беларусі, Балгарыі, Германіі, Расіі, Украіны. Гэта вядучыя спецыялісты бібліятэк, архіваў, музеяў, выдавецтваў, адукацыйных, навукова-даследчых устаноў і арганізацыяў, прадстаўнікі заканадаўчай і выканаўчай улады, вытворцы праграмага забеспячэння, тэхнічных сродкаў, інфармацыйнай прадукцыі і прамысловага абсталявання для бібліятэк.

Арганізатары – Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь і НББ.

✓ **27 кастрычніка** ў Гарадской мастацкай галерэі твораў Л.Д. Шчамялёва адбылося адкрыццё Міжнароднай выставы сучаснага мастацтва тэкстылю і мікс-медыя «**Here, There and Everywhere**» («**Тут, там і паўсюль**»).

Выстава дэманструе актуальную карціну сучаснага развіцця мастацтва тэкстылю з розных куткоў Зямлі. Экспазіцыя транслюе новы погляд на старадаўнія традыцыі мастацтва тэкстылю, яго пераасэнсаванне ў іншых кірунках мастацтва і мікс-медыя (зmeshаных тэхніках). З другой паловы XX ст. і па сёння ва ўсім свеце назіраецца ўсё большы сыход ад прыкладнага значэння тэкстылю ў прастору самастойнага канцэптуальнага мастацтва, якое часта нясе міждyscyплінарны характар. У пачатку XXI ст. тэкстыльныя творы з'яўляюцца мастацкімі выставачнымі аб'ектамі глыбокага інтэлектуальнага і эмацыйнага зместу. Цяпер межы тэкстылю як мастацтва размываюцца і пераходзяць у асаблівую форму тэкстыльнага мыслення.

На выставе прадстаўлена больш за 100 твораў пяці мастакоў: Судэ Дадрас (Іран / ЗША), Мануэля Вандла (Аўстрыя), Стэфана «Secretspaces» (Германія), Рахула Шарма (Індыя / Нідэрланды) і Хрысціны Высоцкай (Беларусь). Усе аўтары – даследчыкі і эксперыментатары, свабодныя мастакі і выкладчыкі творчых універсітэтаў, сябры шматлікіх мастацкіх аб'яднанняў. У сваіх творах майстры злучаюць самыя розныя ідэі і сэнсавыя і фармальна-пластычныя падыходы. Кожны па-свойму даследуе магчымасці тэкстылю не толькі ў рамках тэхнікі і матэрыялу, але і як асаблівую філасофію і светапогляд.

Выстава працягнецца да 28 лістапада.

✓ **28 кастрычніка** Нацыянальны цэнтр сучасных мастацтваў Рэспублікі Беларусь (пр-т Незалежнасці, 47) адкрыў выставачны праект «**Беларускі аванграўнд**», прысвечаны памяці калекцыянера і мастака Андрэя Плясанова.

Экспазіцыя ўключае творы вядомых беларускіх мастакоў, творчасць якіх прынята называць «беларускім авангардам 1980 – 1990-х гг.», а таксама аўтараў, якія працуюць з формай і колерам у традыцыйных школах Казіміра Малевіча.

Аснову выставачнага праекта склаў праца з прыватнай калекцыі Андрэя Плясанова і музейнага збору НЦСМ. Творы Уладзіміра Акулава, Аляксея Жданава, Святланы Катковай, Ігара Кашкурэвіча, Артура Клінова, Сяргея Крыштаповіча, Анатоля Кузняцова, Уладзіміра Лапо, Аляксандра Малая, Альгерда Малішэўскага, Сяргея Малішэўскага, Валяніна Нуднова, Валерыя Песіна, Людмілы Русавай, Віктара Шылко і інш. ствараюць шматгранную экспазіцыю на кантрасте стыляў, напрамкаў і аўтарскіх манераў мастакоў. Асаблівае значэнне ў экспазіцыі мае карціна «Чалавек з лапатай» з фонду Гродзенскага дзяржаўнага гісторыка-археалагічнага музея, як мяркуюцца, аўтарства мастака-авангардыста К. Малевіча.

Інтэграцыя ў экспазіцыю народных касцюмаў і прадметаў побыту, прадстаўленых Музеям старажытнабеларускай культуры НАН Беларусі, дазваляе глядзчу наглядна прасачыць пераамнасць каларыстычных спалучэнняў і арнаментальных формаў народнага мастацтва як у стылістыцы супрэматызму, так і ў найноўшых тэндэнцыях сучаснага беларускага мастацтва.

Выстава працягнецца да 21 лістапада.

✓ **28 кастрычніка** ў галерэі «Атрыум» НАН Беларусі пачала працаваць выстава мастацкага тэкстылю «**Чароўныя фарбы Індыі**».

Выстава знаёміць з каларытам, унікальнай культурай і яркімі традыцыямі Індыі, дазваляе акунуцца ў яе гістарычнае мінулае, пазнаёміцца з філасофіяй і міфалогіяй, сутыкнуцца з адметнасцю ладу жыцця індыйцаў. У экспазіцыі прадстаўленыя мастацкі тэкстыль, старадаўнія і сучасныя дываны, тканыя пано, шаўковыя шалі, традыцыйныя сары, творы дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва з дрэва, роспіс скруткаў на тканевай аснове, вышыўка «залатымі» ніцямі, вырабы з вабоўны, прадметы ўжытку і інш.

Экспанаты прадстаўленыя Індыйскім светам па культурных сувязях (ICCR). Праект накіраваны на распаўсюджванне і папулярызацыю індыйскай культурынай спадчыны сярод беларусаў.

Выстава прадстаўленая ў Мінску ўпершыню і будзе працаваць да 20 лістапада.

✓ У працыванні навагодніх святаў і зімовага цуду з 29 кастрычніка ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь пачаў працу навагодні выставачны праект «**Музей елачных цацак**».

Выстава – частка найбуйнейшай сусветнай калекцыі елачных цацак. Кожны год «Музей елачных цацак» абнаўляе свае фонды, што дазваляе наведваць выставу нібы першы раз. Увазе наведнікаў прадстаўленыя навагодні дэкарацыі з Еўропы, Азіі, Аўстраліі, Амерыкі і Афрыкі, аналагаў якім няма ні ў адным еўрапейскім музеі.

Наведваўшы «Музей елачных цацак», кожная дзіця зможа акунуцца ў чароўную казку, а дарослы – вярнуцца ў далёкае дзяцінства. Экспазіцыя распадае гісторыю вытворчасці шклянных шароў і іншых упрыгожанняў з сярэдзіны XIX ст. да нашых дзён і знаёміць з традыцыямі навагодніх святаў такіх экзатычных краінаў, як Конга, Перу, Інданезія, Новая Зеландыя, Паўночная Карэя. Такім чынам, праз экспанаты наведнік можа наглядна даведацца пра звычкі сустрэчы Новага года ў розных краінах свету.

Праект праходзіць сумесна з Фабрыкай елачных цацак «ГРАЙ» («Ганарыся Рэчамі Айчыны!»). Наведнікі могуць дазнацца пра ўсе сакрэты вытворчасці елачных цацак на адзінай у Беларусі спецыялізаванай фабрыцы, а таксама пад кіраўніцтвам мастакоў прадпрыемства прайсці адукацыйны майстар-класы па вырабе навагодніх аздабленняў, і не толькі.

Самыя маленькія госці змогуць убачыць мініяцюры інтэрактыўны калядны гарадок.

У рамках праекта працуе фірменная крама фабрыкі «ГРАЙ», дзе ўсе жадаючыя могуць набыць святочную прадукцыю па фабрычных цэнах.

Скарыстаныя паведамленні мастацкай галерэі «Універсітэт культуры», Гарадской мастацкай галерэі твораў Л.Д. Шчамялёва, Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Нацыянальнага цэнтру сучаснага мастацтва, Нацыянальнага гістарычнага музея Рэспублікі Беларусь

Крыніца краязнаўчых ведаў

Нашая зямля ўзрасцала выдатнага класіка сусветнай і беларускай літаратуры, народнага паэта Беларусі Якуба Коласа.

Сёлета 3 лістапада споўнілася 139 гадоў з дня нараджэння вялікага паэта, празаіка, драматурга, перакладчыка, выдатнага лінгвіста і фалькларыста. Творчая постаць Якуба Коласа ў беларускай літаратуры феноменальная. Шматграннасць яго таленту выявілася як паэзіі, так і ў прозе, публіцыстыцы, у дзіцячай літаратуры. Якуб Колас заклаў асновы беларускага рамана. Ён – настаўнік некалькіх пакаленняў сучасных беларускіх пісьменнікаў. Прыемна адзначаць, што яго імя носіць Слоніўская раённая бібліятэка. Гэта і гонар, і вялікая адказнасць. Калектыў бібліятэкі робіць усё для таго, каб быць вартым гэтага імя.

Яшчэ ў 1956 г. Якуб Колас пісаў: «Беларуская мова парэальна маладая. Хоць даўно ўжо на ёй гаворыць народ, але я мова навукі, палітыкі, літаратуры яна знаходзіцца ў перыядзе станаўлення. Таму наша задача – берагчы мову, вывучаць яе, распрацоўваць і пашыраць. Гэта дасягаецца штодзённым уключаннем у побыце, на рабоце, у дзяржаўных, грамадскіх і культурных установах». Гэтыя словы актуальныя і сёння.

З мэтай папулярызацыі беларускай мовы, яе захавання, развіцця распаўсюджвання сярод насельніцтва, асэнсавання яе нацыянальнай культурнай каштоўнасці ў 1992 г. супрацоўнікамі Слоніўскай раённай бібліятэкі імя Якуба Коласа быў

створаны адзіны на Гродзеншчыне музей беларускай кнігі.

У музеі функцыянуюць 2 аддзелы, адзін з якіх – «Якуб Колас – народны паэт Беларусі» – прысвечаны класіку. Тут сабраныя матэрыялы пра жыццё і творчасць песняра, прадстаўлены зборы твораў, юбілейныя выданні Якуба Коласа, шмат цікавых манаграфіяў, альбомаў пра жыццё паэта.

Гонарам музея стала кніга-падарунак пад назвай «Адшчаленец» (1950 г.) з асабістым подпісам Якуба Коласа «Слоніўскай раённай бібліятэцы. Якуб Колас. 6. IX. 1954 г.».

Варта адзначыць, што ўжо 17 гадоў (з 2004 г.) музей падтрымлівае сувязі з нашчадкамі Якуба Коласа: унучкай Верай Данилаўнай і нявесткай пісьменніка – Аляўцінай Цімафееўнай Міцкевічамі. Менавіта яны падарылі музею каштоўныя экспанаты коласаўскай эпохі:

25 фотаздымкаў і звыш 30-і кніг з сямейнага архіва Міцкевічаў.

Рэдкімі цікавымі дакументамі з'яўляюцца: паэма «Новая зямля» 1928 года выдання (Вільня); артыкул Данілы Міцкевіча «З тых мужных дзён. Слова пра брата» ў часопісе «Маладосць» (№ 5, 1985 г.); запрашэнні на «Каласавічы»; сямейныя фотаздымкі Міцкевічаў. А таксама выданні таленавітых нашчадкаў песняра: «Любіць і помніць: успамінае сын Якуба Коласа» (Д.К. Міцкевіч), «Якуб Колас» (2016 г.) серыі «Знакамітыя людзі» з подпісам Веры Данилаўнай і іншае.

Дакрануцца да паэзіі песняра і адчуць яе сутнасць можна ў нашым музеі – каштоўнай крыніцы краязнаўчых ведаў.

Юлія ВАСІЛЕЙСКАЯ,
метадыст аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Слоніўскай раённай бібліятэкі
імя Якуба Коласа

«Паэт, якому заўсёды хацелася шчасця»

(да 105-годдзя з дня нараджэння Алеся Сучкі)

Своеасаблівымі вехамі ў гісторыі роднага краю застаюцца імёны нашых знакамітых землякоў, хто пяшчотнаю песняй, шчырым мастацкім словам натхняў сваіх суайчыннікаў да шчаслівага жыцця, заклікаў на барацьбу, раскрываў характэрныя родныя мясціны. Сярод іх і Аляксандр Сучок (Пётр Навумавіч Дабрыян), які ўнёс сваю частку ў станаўленне і развіццё мілагучнай беларускай мовы, выказаў павагу і любоў да Ваўкаўшчыны.

Пётр Навумавіч быў заўсёды энергійным, вясёлым, вельмі актыўным чалавекам. Ён паспяваў усюды: пісаў вершы, удзельнічаў у тэматычных і літаратурных вечарынах, паездках раёнага літаратурнага аб'яднання, сустрэкаўся з вучнямі і настаўнікамі, знаходзіў час завітаць у госці да сяброў, заўсёды шчыра адгукаўся на бяду, дапамагаў і справа, і словам, быў сябрам Слоніўскай раённай бібліятэкі.

У 1938 годзе віленскі часопіс «Шлях моладзі» змясціў яго першы верш «Я бачыў». А праз год той жа часопіс надрукаваў новыя вершы «Зіма», «Мне ахвота», «Вясна, вясна, прыйдзі хутчэй».

Паэтычны зборнік Алеся Сучкі «Захацелася шчасця» – першая кніга паэта са Слоніўшчыны, якая праз доўгі час пачагла свет дзякуючы намаганням беларускага паэта, гісторыка, краязнаўца Сяргея Чыгрына. Гэтая кніга – як успамін пра шчырага паэта і добразвычлівага чалавека, які быў прыклад таго, што напісанае застаецца вечным.

Дакрануцца да паэзіі творцы і адчуць яе сутнасць можна, наведваючы музей беларускай кнігі Слоніўскай раённай бібліятэкі імя Якуба Коласа. У музеі, акрамя зборніка «Захацелася шчасця», ёсць каштоўныя рукапісы паэта, падараныя ім бібліятэцы з асабістым подпісам: «Ахвярую свой зборнік вершаў Пётру Слоніўскаму цэнтральнай бібліятэцы, як дар ад чытача, за плённую работу, якую праводзіць яе калектыў па распаўсюджванні нашай савецкай літаратуры ў масах працоўных Слоніўшчыны. Алеся Сучок. 7.2.1987 г. Вёска Азярніца».

Юлія ВАСІЛЕЙСКАЯ,
метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу
Слоніўскай раённай бібліятэкі імя Якуба Коласа

Адкрывайма таямніцы разам з краязнаўцамі!

Хочацца, каб добрыя справы заўжды мелі працяг. Гэтае сцверджанне дацячыцца розных бакоў жыцця чалавечага, у тым ліку – і справы кнігаздавецкай. Калі плануецца і выходзіць серыя кніг, і гэтая серыя па ступова разгортвае сюжэтную лінію краязнаўства, сувязі мінулых стагоддзяў і сучаснасці, то не гэта пакінуць такое па-за ўвагай. Мы ж усе любім свой край? Вядома, што любім! Як любім, тады маем і ведаць аб ім, аб любоў значыць не толькі заміланне прыгажосцю краявідаў, але і азначае павагу, перш за ўсё – павагу да мінуўшчыны, да таго, чым жыў край у стагоддзях. У многіх мясцінах гісторыя пакінула свае сляды – ад мясціны: у назвах, культурных камянях, помніках археалогіі і архітэктуры, у захаванай памяці аб лёсах выбітных дзеячаў навукі, мастацтва, ваеннай справы, гаспадаркі і палітыкі...

Але вяртаемся да добрай справы. Гэтай справай, у межах рэалізацыі мясцовай ініцыятывы «Моладзевая інтэрактыўная культура – гістарычная пляцоўка "Спадчына Мёрскага краю"», стала выданне працягу серыі «Чароўных вандровак пярэцёнкаў», а менавіта – кнігі «Ту-

рыстычна-краязнаўчы маршрут "Дзісенскі пярэцёнкаў" (далей – «Дзісенскі пярэцёнкаў», кніга). Аўтарам кнігі з'яўляецца кіраўнік гісторыка-краязнаўчага гуртка «Арганаўты мінулага», дырэктар Музейнага аб'яднання, што дзейнічае на базе Мёрскай СШ № 3 імя Я.А. Томкі, кіраўнік рэалізацыі вышэй названай ініцыятывы, выдатны краязнаўца, публіцыст і педагог – Вітольд (Вітаўт) Ермалёнак.

Кніга надрукаваная ў Мінску зусім нядаўна, яшчэ пахне свежай тыпаграфскай фарбай. Тыражавала яе выдавецтва «Каўчэг» накладам у 300 асобнікаў, кожны з якіх мае ў сабе па 192 старонкі. Вокладка мяккая, расквечаная ў колеры арыгінальнага лагатыпа праекта «Разам для грамады і прыроды: узмацненне працэсу развіцця ў Мёрскім раёне праз супрацоўніцтва мясцовай улады і грамадзянскай супольнасці» пры фінансавай падтрымцы Еўрапейскага саюза. У верхняй частцы вокладкі, на галоўным яе баку, адлюстраваныя лагатып партнёраў у рэалізацыі праекта, у тым ліку – і герб горада Мёры.

«Дзісенскі пярэцёнкаў» – трэці арыгінальны турыстычны маршрут, які знайшоў сваё адлюстраванне ў шырокім друку, а папярэднічала яго выхаду публікацыя матэрыя-

лаў па такіх маршрутах, як «Малы залаты пярэцёнкаў Мёршчыны» ды «Бронзавы пярэцёнкаў» – усё аўтарства Вітольда Антонавіча. Значна, што асабліва прыемна гартаць кнігу не толькі таму, што яна выдатна сваім зместам, але і таму, што часткай гэтага маршруту ў суполцы «арганаўтаў» сам ездзіць. Прырода і старажытнасць, што трапляюцца на шляху «Дзісенскага пярэцёнкаў», сапраўды захапляюць.

Цяпер да цікавостак, што чакаюць на старонках кнігі. Па-першае, гэта арыгінальныя матэрыялы па гісторыі асобна адрэсенага кола нашай мясцовасці ад старажытнасці і да сучаснасці, сабраныя цягам многіх гадоў руплівай і нястомнай пошукавай працы ў «полі» (паходах, вандроўках, разведках) і ў даследаванні здабытых артэфактаў пад час «кабінетнай» (фондавай) працы. Гэтая інфармацыя сама па сабе мае велізарную каштоўнасць для нас. Па-другое, адзначым ілюстрацыйны матэрыял, змешчаны ў кнізе. Чым ён адметны? Тут мы бачым удзельнікаў паходаў – гуртоўцаў «арганаўтаў», якія праехалі і перажылі ва ўражаннях і працы першасна тэарэтычны маршрут; партрэты вядомых асобаў даўняга часу і сучаснасці; выявы краявідаў, помнікаў архітэктуры і археалогіі, помнікаў на некропалях у тым стане, у якім іх заспелі вандроўнікі-даследчыкі таямніцаў краю. Цікава, што некаторыя з помнікаў, што знайшлі свой адбітак у аб'ектыве фотаапарата краязнаўцаў, ужо не існуюць, таму сама па сабе іх фіксацыя выступае ў якасці каштоўнай крыніцы для будучых даследаванняў. Гэта, напрыклад, датычыцца стара-свецкай агароджы царквы Святога Мікалая ў вёсцы Чэрасы. Яна складалася з шэрагу слуп-

коў з чырвонай цэглы, кожны з якіх меў аркападобнае закругленне ўверсе, а ў цэнтры – муроўку з дробных каменчыкаў. Паміж слупкамі пралётамі была замацаваная трывалая каваная агароджа ў выглядзе жалезных пруткоў са стральчатымі верхамі. На жаль, агароджу гэтую зруйнавалі зусім нядаўна. Але фотафіксацыя ўратавала яе для нашай памяці і памяці нашчадкаў. Па-трэцяе, такі паспяхова ўкладзены вопыт з'яўляецца прыкладам для іншых краязнаўцаў краіны, які даследчай працы, так і ў выдавецкай справе. Па-чацвёртае, кожны ахвотны можа вывучыць прапанаваны ў кнізе маршрут і праехаць «Дзісенскі пярэцёнкаў» на машыне або на ровары ды знайсці галоўныя помнікі ў вызначанай ваколіцы, а таксама зразумець іх каштоўнасць для гісторыі кожнай мясціны і Беларусі агулам.

Восенню добра адгарнуць за кубкам гарачай гарбаты ці кавы фаніную кнігу, пашамацець яе старонкамі і пакінуць у памяці асаблівы адбітак адчутага каларыту, які для кожнага будзе сваім і тым яшчэ больш дарагім сэрцу. Пазнаёмцеся з ім зараз, а ўвесну ці ўлетку – наперад, праедзьце яго і правярце ўласным вопытам. Таямніцы чакаюць сваіх адкрывальнікаў, а плён краязнаўчы – сваіх удзячных жніоў!

Ігар КАНДРАТОВІЧ,
чытач «КТ»

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Авалодалі словам зямлякі

(Заканчэнне.
Пачатак у №№ 38 – 40)

«Valoda» на латышскай мове – мова. У латышскай валодзе ёсць слова «mutulis» – клуб дыму. Беларус авалодаў значэннем слова і так павучае свайго суседа: «Ты не круці мітулямі, а ўсю праўдачку скажы. Не хавайся, не выкручвайся. Досыць хітраваць».

З якой мовы пачута слова «кіякі», не ведаю. Цётка Ядзвінныя, веруючая жанчына, не прызнавала расплох у сям’і, калі гаспадар не Божы дар: «Яго, латругу (выпивоху, гультая, ліхадзея, зладзюгу. – С.П.), запомнілі людзі. Знаюць, што гэтага нягодніка на тым свеце кіякі шукаюць». Пра запазычанні скажу так: «Калі чужое ем, то глух і нем. А калі маё ядуць, у мяне слёзы цякуць».

Скарбы запісаных мною згукаў роднага Прыдзвінныя дапамагаў калісьці апрацаваць мовавед – дыялектолаг родам з Дзісны Мікола Крыўко. Друкаваліся аглядзіны

народных выслоўяў у газетах «Народнае слова», «Міёрскія навіны», «Краязнаўчая газета»...

«Калі так, ператакаваць не будзем» – вось загаловак чарговай публікацыі пра здабыткі лексікі на Мёршчыне. «За чужое лычка раменьчыкам плацяць», а мне «Да гатовага пня і агонь добра класыці». Гэта абывакам «чорт па левай руцэ йдзець...». А ў мяне анёл ідзе па правай, і дапамагае запісваць, а гэта значыць захоўваць Слова, якое трэба «трымаць на дабрыні».

Таму нібы сабе адрасую параду хутараніна, выказаную суседу: «Не юдзі, чалавеча! Чыстую праўду выкажы, не падманвай мяне» (у літоўскай мове «juditi» – дражніць, у латышскай «judit» – турбаваць). Тое, што мае зямлякі – паліглоты, даказвае і такі прыклад: «Збіраюцца леты-зімы да купы. Ня дужа рухавым я стаў. А так рыхла бегаў калі-та...», – уздыхнуў каля мяне пажылы дзядзька (у чэшскай мове richly – хуткі).

«Пад ясну зарыцу.
Песенна-абрадавая традыцыя
Мёршчыны на матэрыялах
аўдыякалекцыі Сяргея Панізьніка.
Запіс 1968 – 1969 гадоў»

«Вясельныя песні і найгрышы
вёскі Лявонпаль і яе наваколяў
у запісах Сяргея Панізьніка
1968 – 1969 гадоў»

А вось такое азначэнне як «пасыка» стала перада мною пярэчкай. Пачуў у гаворцы: «Баба – агонь! Толькі падварніся – можыць спляжыць, і слова не дасць сказаць. Крычыць: – Толькі не паслухай мяне, сьціменьнік, улюплю маўчуна па носе – пасыкай абальвесья!» Аказваецца, пасыка – гэта артэрыяльная кроў.

Ляцелі гусі з далёкага краю. Вадз замучылі на сінім Дунаю. У том сінім Дунаю маці воду брала,

Ды і так прамаўляла...
Гэта радочкі з песні, запісанай ад Ірыны Талочка з в. Лысагорка. А ручай Дунай працякаў каля Віцебска і апускаўся ў Дзвіну, узгадваючы свайго магутнага еўрапейскага цэку.

А хто «сам сабе волі не даваў»? Дазнаўся я ад Ядзі Сялюн у Латышах. Гаварыла пра Вінцуся, які на голай лаўцы спаў, падклаўшы калена пад галаву.

– Мы жылі так: ні ў міру, ні ў Сібіру. Ну хоць лясніся: аніякага выйсця.

Хто хацеў арду ўзняць, ішлі наўгрудкі. Ды сусед суседу параіў: «А ты вока на кулак не нясі!»

І не самкнуліся ў пропасць жыхары даваеннага Лявонпалья. «Вось якую просьбу лявонпальскага яўрэя прыгадаю вам, – кажа Вольга Грэцкая: – «Дайбожа майму дзіцёнку той розум напачатку, які мужыку прыходзіць пазней!»

Было і такое: Янкель Крывіцкі з Лявонпалья ўздыхнуў: «Ох, каб ён пагарэў... Ужо як там было

не было, а струбіў Саўка нашу Сару. Сара чула, дзе той ляснік трубіць...».

Так, да вайны ў мястэчку Лявонпаль жыло многа яўрэйскіх сем’яў, было адкрыта 12 крамаў. Усе вернікі жылі ў лагодзе-дагодзе. З тых часоў курапаткаю дзяцела да мяне і такое рыфмаванне: «Сора, Сора! Пойдзем у камору! Будзем рабіць тое, што рабілі ўчора...».

«Кожная зязюля пра сваё курае». «Вольнаму воля, багатаму – рай». І я дзялюся сваім багаццем. Будзь зямлёй святою,

Бацькаўшчына!
Сем дарожак з дому,
дадому – адна.

Снуйку-мову, чублы думак
Сонца мне знайшло ў тумане.
Я ў Бабышкаў скарбаў клунак
запаўняў. Іх абдыманне
падказалі мамы сцежкі:
прыбаўныкі там, пацешкі,
прымаўкі былі ў ганчарні,
показкі – у павучанні.

Звёў намёкі і дражнілкі,
досціпы, галаваломкі...
Гладзіў жарцікам – галоўкі,
жылістым зычэнням – жылкі.
Вызнаў продкаў прысяганні,
хутаранцаў прывітанні...
Чуў, як Бацькаўшчыны Ніва
Сонцу гукнула рупліва:
– Слова – для сустрэч кадзіла.
Будзем вольна дзеіць, ветла, –
каб з Радзімай вечно-светлай
Сонца па зямлі хадзіла!

Сяргей ПАНІЗЬНИК,
г. Кінкардэн (Канада)

Выстаўка творчых набыткаў Сяргея Панізьніка
за гады 70-годдзя. (Мёры, 2012 г.)

Ён любіў родны край

Сум мой бязмерны і няўцешны, хоць і мінула шмат часу з таго дня, калі не стала майго старэйшага брата. Анатоля пражыў кароткае жыццё, заўчасна пакінуў наш зямны свет. Яму было 44 гады. Толькі пасля таго, як пахаваў роднага брата, я глыбей усваядоміў яшчэ адну вялікую страту: мой знакаміты зямляк, нацыянальны класік Кузьма Чорны таксама пражыў вельмі мала – толькі 44 гады.

«Божа, напішы за мяне мае раманы, хіба так маліцца ці што?» – незадоўга да смерці зрабіў запіс Кузьма Чорны ў сваім дзёніку. І брат мой Анатоль паведамляў мне ў лісце, што хоча падрыхтаваць некалькі краязнаўчых матэрыялаў пра Руднае, Савічы, Скіп'ёва, плануе напісаць артыкул ці брашуру пра слаўтых землякоў. Кузьма Чорны памёр ад інсульту, і мой брат таксама. Безумоўна, я не раўняю брата з геніем беларускай літаратуры, толькі падкрэсліваю падабенства чалавечых лёсаў, маючы на ўвазе раннюю смерць і няспраўджанасць творчых задум.

Анатоль Бельскі – педагог, краязнавец, чалавек, усім сэрцам улюблены ў свой родны край. Фактычна ўсё яго жыццё было звязана з Капыльшчынай, мясцінамі, дзе жылі яго дзядзі і продкі. Нарадзіўся Анатоль Іванавіч 2 мая 1949 года ў мястэчку Цімкавічы. У школе вучыўся добра, быў старанным і прыкладным вучнем. Захаваліся паасобныя вядамасці паспяховасці Талі Бельскага. Першы клас скончыў з падыскай. У «Ведамасці ацэнкі ведаў і паводзін» за чацвёрты клас усе адзнакі добрыя, але перш-наперш звяртае ўвагу пяцічка па гісторыі. Па гэтым прадмеце ён займаўся на «выдатна». Таму пасля заканчэння Цімкавіцкай сярэдняй школы імя Кузьмы Чорнага для Анатоля не існавала праблемы выбару прафесіі, ужо ў старшых класах ён меў цвёрды намер вучыцца на настаўніка гісторыі. У 1966 годзе паступіў на гістарычны факультэт Мінскага дзяржаўнага педагогічнага інстытута імя Максіма Горкага. У пару студэнцтва зблізіўся і на ўсё жыццё пасябраваў з Ібрагімам Канапацкім, якога тады звалі Барысам. У Мінску яны разам кватаравалі, потым жылі ў адным інтэрнаце. Сваю дружбу яны захавалі і пра-

Толя Бельскі з бацькам Іванам Антонавічам (май 1951 г.)

неслі праз гады. Калі Анатоль наведваўся ў Мінск, то заўсёды па прыездзе на якія-небудзь курсы, нараду ці пасля вырашэння тэрміновага пытання адразу ж спышаўся на сустрэчу з Ібрагімам.

У 1970 годзе, скончыўшы МДПІ імя М. Горкага, Анатоль паехаў на заходняе Палессе. Працаваў настаўнікам гісторыі ў Агарэвіцкай сярэдняй школе Ганцавіцкага раёна. Аднак доўга тут не затрымаўся, у наступным, 1971-м, годзе, вярнуўся на радзіму і ўладкаваўся ў Вялікараёўскую сярэднюю школу. Апрача выкладання гісторыі, ён стаў арганізатарам пазакласнай і пазашкольнай працы. Дырэктарам гэтай школы быў Уладзімір Дзмітрыевіч Зянько: ён у даваенны час вучыўся ў Магілёўскім педагогічным інстытуте, дзе ў 1936 годзе яму выкладаў курс псіхалогіі прафесар Фама Антонавіч Бельскі, які, як высветлілася, даводзіцца дзядзькам маладому настаўніку. У тым жа 1971 годзе Анатоля Бельскага прызначаюць дырэктарам Руднянскай васьмігодкавай школы. Абодва загады падпісаў Віктар Паўлавіч Сергіеня, на той час загадчык Капыльскага раённага аддзела народнай адукацыі, а ў гады Вялікай Айчыннай вайны – сакра-

тар Капыльскага падпольнага раённага камітэта камсамола. Іван Бельскі, бацька маладога дырэктара Руднянскай васьмігодкі, у час акупацыі ўваходзіў у падпольную групу лейтэнанта Сергіеня, пра што, дарэчы, ёсць згадка Віктара Паўлавіча ў кнізе «Памяць: Капыльскі раён» (2001, с. 225). Тады пра гэта мала хто ведаў, але падпольнае мінулае двух добрых знаёмцаў сына Івана, дырэктара школы.

Амаль дваццаць пяць гадоў брат быў на чале педагогічнага калектыву Руднянскай васьмігодкі. Не стала яго 5 лютага 1994 года. На развітанне з братам сабралася амаль уся школа, прыехалі ў Руднае аддаць даніну апошняй пашаны яго студэнцкі сябар Ібрагім Канапацкі, сваяк краязнавец Фёдар Абрамчык, загадчык райана і сябар Мікалай Гаўрыленка, дырэктары школ раёна, прыйшлі бацькі дзяцей, аднавіскоўцы. У час памінання за жалобным сталом выказаўся адзін з былых вучняў, яго словы я добра запаміну: «Дзякуючы Анатолю Іванавічу, яго ўрокам мы ведаліся, чаму так называецца наша Руднае, хто тут даўным-даўно жыў, як гаспадарылі і чым займалі-

ся людзі ў гэтых мясцінах, якія знакамітасці нарадзіліся на Капыльшчыне». Брату Анатолю выпала працаваць у школе ў савецкі час, выкладаць гісторыю СССР. Аднак ён не абмяжоваўся матэрыялам падручнікаў і падыходзіў да справы творча, абраў досыць плённы падыход да навучання і выхавання – краязнаўчы. Кожную тэму, якая вывучалася на ўроку, ён імкнуўся спалучыць з гісторыка-краязнаўчым матэрыялам. І гэта была мэтаанакіраваная і сістэмная праца, у якой настаўнік чэрпаў сапраўднае натхненне, знаходзіў захапленне, цікавасць і асалоду. Сваім творчым вопытам Анатоль Іванавіч дзяліўся з калегамі, яго ўрокі з краязнаўчым ухілам станюча ацэньваў кіраўнік раённага метадычнага аб'яднання настаўнікаў гісторыі Л.В. Прылепка (дарэчы, настаўнік, які вучыў Анатоля ў Цімкавіцкай дзесяцігодцы). Час і сучасная школьная практыка пацвердзілі эфектыўнасць і перспектыўнасць звароту да рэгіянальнай гісторыі і краязнаўства. Напэўна, многае забылася вучнямі Анатоля Іванавіча пра гісторыю савецкай эпохі, але тое, што яны пацুলі і даведаліся пра малую радзіму, мінулае, народны побыт і людзей свайго краю, засталася ў іх памяці назаўсёды.

Мой брат Анатоль – прадаўжальнік педагогічнай дынастыі Бельскіх. Яго прадзед Сільвестр пасля заканчэння Віленскага ўніверсітэта выкладаў у Жыровіцкай гімназіі, потым быў наглядчыкам, адным са стваральнікаў Мілецкага духоўнага вучылішча на Валыні. Педагогічны шлях абраў дзядзька Фама Бельскі, выпускнік Слуцкай гімназіі. Яго жонка Кацярына – выкладчыца замежных моў. Выхавальніцай украінскай дзяцвы была цётка Яўгенія Бельская. Стрыечны брат прафесар Георгій Яталь – лінгвіст і дыдакт. Навучала дзяцей і родная сястра яго бабулі з роду Андруковічаў – Настасся. «Атрымліваецца, што, абраўшы прафесію настаўніка, я пайшоў па шляху Фамы Антонавіча, павінен годна прадоўжыць яго справу», – пісаў Анатоль, студэнт-першакурснік, сваякам у Кіеве 1 лістапада 1966 года. Напэўна, лёсам яму было наканавана вучыць і выхоўваць дзяцей.

Анатоль Бельскі – першакурснік (1966 г.)

Школе і вучням Анатоля Іванавіча прысвяціў сябе цалкам, хатнія і гаспадарчыя клопаты для яго заўсёды былі на другім плане. Асабліва шмат увагі надаваў цяжкім падлеткам, праблемным сем'ям. Як педагог арыентаваўся у першую чаргу на А.С. Макаранку, яго вопыт у выхаванні і сацыялізацыі дзяцей. Пад кіраўніцтвам Анатоля Іванавіча я працаваў у Руднянскай васьмігодцы цэлы 1980/1981 навучальны год. Неаднойчы быў сведкам, як ён зімой у марозны і спуюжны дзень сядзеў у сані і выпраўляўся з кім-небудзь з настаўнікаў у далёкую вёску, каб адшукаць вучня, які перастаў хадзіць у школу, ці пабачыць тых гора-бацькоў, якія забыліся на свае непасрэдныя абавязкі. Аднойчы і я ездзіў з ім на ровары на другі канец Руднага, дзе ён абмяркоўваў з бацькамі паводзіны сына, аднак тая сустрэча становіцца выніку не мела. Дырэктар школы, аднак, не адступіўся: знайшоў нумар тэлефона старэйшага сына гэтых бацькоў, які працаваў у грамадзянскай авіяцыі, скантактаваўся з ім, напрасіў пры першай магчымасці прыехаць на гутарку. У той адгукнуўся, неўзабаве наведваўся на радзіму і адразу сустрэўся з дырэктарам школы, паабяцаў узяць малодшага брата пад апеку і свой пільны кантроль. Увесь час ён трымаў пастаянны кантакт з Анатоля Іванавічам. У той складаны для падлетка перыяд сталення яго змаглі паўліваць на яго, дапамаглі справіцца з цяжкасцямі, засцераглі ад магчымых сур'ёзных наступстваў.

Алесь БЕЛЬСКИ,
пісьменнік, краязнавец,
лаўрэат Літаратурнай прэміі
імя Івана Мележа

(Працяг будзе)

Недалёка ад апачаў і ў вайне з семіноламі

Небяспечныя місіі выхадца з Навагрудчыны французскага Антонія Расадоўскага ў Фларыдзе і Тэхасе

У войнах з індзейцамі ўдзельнічала шмат рускіх – на Алясцы – і шмат палякаў – у розных адзінкавых выпадках у кампаніях па ўсёй краіне, а масава – у Фларыдзе. І сярод іх непазбежна была некагора колькасць беларусаў. Прычым на асноўнай частцы ЗША нават расіяне не могуць «пахваліцца» такой колькасцю ўдзельнікаў «індзейскіх войнаў», як беларусы. Збольшага былых паўстанцаў прымусіла да гэтага не «рэакцыйнасць», а патрэба ў хлебе надзённым. Ідэалагічную трактоўку ў цэлым бліжэй да гэтага з'яваў мы давалі яшчэ ў дакладзе на I Заслаўскіх чытаннях Беларускага навукова-гуманітарнага таварыства ў 1989 г. (тады апублікаваны толькі тэзісы).

«Абстрагуючыся з навукова-гуманітарнай мэтай ад дыяжэна-адміністрацыйных рэальнасцяў эміграцыйнай гісторыі і традыцыйнай гістарыяграфіі, перш за ўсё неабходна атрымаць адказ на пытанне, наколькі беларусы ў Амерыцы ўкладваюцца ў класічны ланцужок: падарожнік-адкрыццё, салдат-заваёўнік, місіянер, гандляр, прамысловец-эксплуататар? Дакладных фактаў накуль мала. Праямірныя (сутычкі на бытавой глебе, палон у індзейцаў), гандлёвыя кантакты, а таксама пра адносінны па схеме «работодаўца – наёмныя рабочыя» можна даведацца з наведзіткі Генрыка Сянкевіча, дзе героямі і пратагызмамі з'яўляюцца беларусы і выхадцы з Беларусі. Стаўленне да індзейцаў знаходзілася ў выдавочнай сувязі з сацыяльна-палітычнымі поглядамі і веравызнаннем эмігрантаў. Сярод «амерыканскай альбарутыі» моцная дыферэнцыяцыя па розных прыметах. Ужо ў планах перасялення бачылася будучая «індзейская палітыка» нашых землякоў: два практыцы староння пасяленняў на карані зуменых землях амерыканска-мексіканскага памежжа, распарадкаваныя палона-цэнтрычнымі беларусамі, выяўляюць розныя пазіцыі па праблеме арганізацыі эмігрантаў: Ю. Патрыкоўскі хацеў рэалізаваць на былой індзейскай тэры-

торыі дэмакратычную, па сутнасці сацыялістычную Новую Польшчу, а П. Семьяненка, генерал «згромадзена змартвыхвстанцў» (уваскрасенцаў), наадварот, імкнуўся ўладкаваць парафія калоніі так, каб яны служылі перашкодай сацыялізму. Каталіцызм, шляхецтва, паразітызм прыгонніцтва прыводзілі да ідэйнага крызісу дэмакратычных эмігрантаў пры іх сутыкненні з жорсткасцю белых (многія, калі не пераглядалі свае жыццёвыя арыентацыі, то становіліся больш іранічнымі і выказвалі публічныя пратэсты), а іншых умацоўвалі ў расізме і ў перакананні справядлівасці вайны супраць «дзікіх» (падзел праходзіў па родах: Т. Касцюшка ахвяраваў грошы на вызваленне неграў, а яго праўнік па бакавой лініі Уладзіслаў Ваньковіч меў ферму на Поўдні ЗША і падтрымліваў сістэму нявольніцтва). Рэакцыю ўскладняла «дваістасць» этнічнай самасвядомасці беларусаў з гэтага класа. Невыразнае адчуванне прыналежнасці да «забранага» народа пры глыбокім аналізе асобаў эмігрантаў тлумачыць, чаму там, дзе паляк або рускі не стане доўга думаць над сваімі матывамі, беларус будзе знаходзіцца ў разгубленасці. Лягчэй зразумець беларусаў-сялянаў, якія аказаліся ўцягнутымі ва ўзброеныя канфлікты з індзейцамі (асабліва ў раёнах актыўнай іміграцыі славянаў на поўдні Бразіліі), з-за іх абмежаванасці і прагі да зямлі, чым тых беларусаў-шляхціцаў, якія ўдзельнічалі ў антынегрыцянскіх і антыіндзейскіх акцыях польскіх і расійскіх ваенных і паўваенных фарміраванняў, а таксама звязаных частак арміі амерыканскіх і еўрапейскіх краінаў (Санта-Дамінга, Фларыда ў перыяд «семінольскіх войнаў», Мексіка часоў Максімільяна, Руская Амерыка); у апраўданне іх можна скана-некаторыя, як Касцюшка, змаглі пазбегнуць прамога братазайбыства, некаторыя рэабілітавалі сябе дзёрціцтвам і самазайбыствамі. Нічога акрамя суму не выклікае бессэнсоўная гібель у Венесуэле

(паводле З. Вуйціка (2000), гэта была гандлёвая місія на Амазонку ў Бразіліі. – А.С.) ад рук індзейцаў дачкі і зяця Станіслава К. родам з Вільні, які застаўся з унучкай на руках... Ці можна сказаць у апраўданне індзейцаў: яны дзейнічалі ў сляпой помсце? Наўрад ці хто з эмігрантаў XIX ст. здолеў зразумець каштоўнасці сацыяльнай арганізацыі індзейцаў і іх духоўнай культуры. Ні Дамейка, які так шануецца сучаснымі беларусамі, ні іншыя выхадцы, выхаваныя на месіянскіх ідэях і нацыянальнай мегаламаніі, не бачылі альтэрнатывы інтэграцыі індзейцаў у грамадства белых з заменай усіх асноўных культурных элементаў, у першую чаргу рэлігіі: у групе т.зв. «беларускіх езуітаў» – выхаванцаў Полацкай правінцыі, пасланых у пачатку XIX ст. у ЗША, усе былі гатовы выканаць загад прыступіць да абарачэння індзейцаў, а двое былі накіраваны на гэтую цяжкую работу» (поўны тэкст даклада «Беларуска-індзейскія сувязі: кароткі агляд», машынапіс на 8 с., с. 4-6, з нязначнымі праўкамі).

У другой палове 1850-х гг. даволі блізка ад тэрыторыяў, якія яшчэ займалі або часта наведвалі апачы, каманчы і іншыя плямёны, жывы выхадзец з Навагрудчыны (паводле іншых звестак, з Вільні, але ў любым выпадку «ліцвін») канвентуальны французсканец Антоній Расадоўскі (Rossadowski). Удзельнік паўстання 1830–1831 гг., ён у хвалі эмігрантаў прыбыў у ЗША. Аўтары В. Крушча, а потым Т. Ліндсэй Бэйкер і іншыя паведавалі, што пасля прыезду за акіяны былі паўстанцкія капеланы Расадоўскі стаў капеланам у войску, што ваявала з семіноламі ў Фларыдзе (удакладняецца, што быў капеланам драгунаў). Гэта была другая семінольская вайна 1835–1842 гг., якую многія параўноўваюць з Другой сусветнай вайной, і семінолы, у адрозненне ад іншых фларыдскіх індзейцаў, практычна перамаглі, бо засталіся на сваёй зямлі. Іншымі вядомымі беларускімі ўдзельнікамі гэтай вайны былі былыя паўстанцы тапограф Аляксандр Бяляцкі (першапачаткова Bielacki,

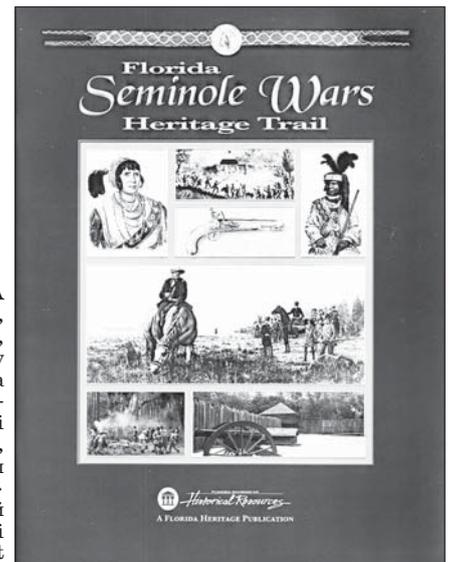
у ЗША Theophilus de Chutkowski), сваяк Касцюшкі (залічаны ў войска ў 1837 г., 2-і полк «драгунаў ЗША», ганаровая адстаўка ў форце Хайльман), угодзаканчэння вайны натуралізаваны як грамадзянін.

Мы не можам гарантаваць дакладнасць усіх звестак, але пасля Фларыды Расадоўскі вяртаўся ў Еўропу (які пазней у штаце Нью-Ёрк, быў настаўнікам навіцязу ў асізкім кляштары, жывы таксама ў Лондане), а ў маі 1856 г. накіраваны ў польскую калонію Пяна Марыя ў Тэхасе – замест першага прабшча Леапольда Мачыгембы. «Час» пісаў 12.05.1858 г.: «Старэнькі ксёндз Расадоўскі (з Навагрудскага) з'яўляецца вікарыем, палубоўным суддзёй і прадстаўніком пасялення перад уладамі рэспублікі»; «ксёндз Расадоўскі ліцвін адпраўляе набажэнствы, мовіць казанні і вучыць у школьцы».

У 1866 г. у Тэхас прыбыў з групай уваскрасенцаў Адольф Ськстус Баканоўскі (1840–1916). Прадстаўнікі роду Баканоўскага, які нарадзіўся на Падоллі, на працягу некалькіх пакаленняў жылі ў Чарнігаўскім ваяводстве, «Літве», былі сярод іх «адзін з губернатараў горада Смаленска», фундаатар кляштары і касцёла ў Нясвіжы, «гараднічы Наваградскі».

Баканоўскі пісаў, што з польскіх пасяленняў індзейцы найбольш пагражалі Бандэры; ён апісаў меры перасцярогі, якія рабілі яго спадарожнікі, якія ехалі туды; гаворка ішла нават пра ахвяраў скальпавання. А між тым «Kronika religijna Przeglądu Poznańskiego» ў 1858 г. паведамыла: «У Бандэры ксёндз Расадоўскі будзе ў гэтай хвалі касцёл».

Як пісаў даследчык польскай, сілезкай эмі-

грацы ў Тэхас А. Брожэк, жыццё іх было асабліва цяжкім, таму што ім даставалася ад індзейцаў, з якімі ў сваю чаргу жорстка абыходзіліся амерыканцы.

Адна з польскіх калоніяў, утвораных у 1856 г., Марцінес або Мартынец (цяпер Сент-Хедвіг, Св. Ядвіга), знаходзілася на адлегласці дзённага падарожжа ад Пяны Марыі (каля 30 мільяў). Айцец Расадоўскі мусіў дабрацца да яе па бездарожжы, конна праз зарасці, але небяспека ў гэтым раёне была ўжо меншай, бо індзейцы адсюль былі сагнаныя, хаця групы апачаў ліпан і мескалера, учыта, вака, танкава і – з усходу – дэлавары, крыкі, чэрокі, таксама і групы «чорных семінолаў», якія перабраліся ў Тэхас і Мексіку, знаходзіліся параўнальна блізка.

Леш за ўсіх пра гэта сказаў С. Несцяровіч: «Калі ў гэтыя краі прыбыла наша эміграцыя, стала аселых індзейцаў ужо не было, у пэўных аднак прамежках часу праягала гэтым шляхам племя ліпанаў і, крадучы бядла, асабліва коней, забівалі і скальпавалі таго, хто трапляўся на дарозе. Ад рук індзейцаў пакутніцкай смерцю загінуў польскі падлетак, які пасвіў авечак амерыканскага абшарніка, але і гэты адзінкавы выпадак можа быць легендай».

У сто разоў горшым за ліпанаў былі амерыканскія банды, якія кралі і пазбаўлялі маёмасці ў белы дзень, на вачах каланістаў, упэўненыя ў свайей беспакаранасці».

Айцец Расадоўскі выехаў з Тэхаса ў 1860 г. і памёр у 1865-м у Сіраку'юзе (штат Нью-Ёрк).

Алесь СИМАКОВ, даследчык беларускай дыяспары і беларуска-індзейскіх сувязяў

Усё светлае – ад сонца, Галоўнае слова ў нашым жыцці усё добрае – ад маці

Да Дня маці бібліятэкі Астравеччыны прынялі ўдзел ў абласным чолэнджы #МамеАрт і парадавалі сваіх любімых матуляў вершамі, самаробнымі паштоўкамі, сувенірамі. Кожны ахвотны змог зрабіць сваімі рукамі прыгожыя рэчы, каб потым са словамі ўдзячнасці і цеплыні павіншаваць самага дарагога чалавека. Паштоўкі-віншаванкі, сувеніры, а таксама шчырыя і сардэчныя пажаданні зрабіць для любой маці гэты дзень светлым, шчаслівым і памятным.

У гонар мілых мам Міхалішкаўская сельская бібліятэка правяла ўрок-прызнанне «Прекрасен мир любовью материнской». Бібліятэкар Вольга Багдановіч расказала дзецям пра тое, як важна працягнуць пачуццё любові, павагі і клопату да матуляў і бабуляў не толькі ў свята, але і кожны дзень, кожную хвілінку. Дзеці зрабілі прыгожыя паштоўкі з цёплым пажаданнем, каб потым ўручыць іх дома сваім матулям. Таксама да свята была аформлена кніжная выстава.

У Варнянскай сельскай бібліятэцы прайшла акцыя «Павіншуй маму». Дзеці з аматарскага аб'яднання «Добрае сэрца» падпісалі паштоўкі сваім мамам з пажаданнямі здароўя, усмешак і добрага настрою. У гэты дзень у бібліятэцы адбылася прэзентацыя «Усё светлае – ад сонца, усё добрае – ад маці».

*Вольга ЗАЯНЧОЎСКАЯ,
бібліятэкар Астравецкай раённай бібліятэкі*

Ужо стала традыцыяй для бібліятэк Зэльвеншчыны праводзіць мерапрыемствы ў рамках Тыдня маці. І гэты год не стаў выключэннем. Прайшоў шэраг мерапрыемстваў, прымеркаваных да гэтага прыгожага свята. Усе мерапрыемствы ў бібліятэках атрымаліся вельмі пяшчотнымі і зычлівымі.

У Елкаўскай сельскай бібліятэцы маленькія чытачы з задавальненнем паўдзельнічалі ў літаратурна-гульнявой праграме «Казачныя мамы». Яны разам з бібліятэкарам чыталі вершы пра маму, адказвалі на пытанні віктарыны, пазнаёміліся з кніжнай выставай «Мая мама лепш за ўсіх!». А потым пісалі сваім мамам кампліменты на імправізаваных пялёстках рамонка. Гульня-віктарына была цікавай і насычанай, усе ўдзельнікі і свае працы атрымалі салодкія прызы.

На другі дзень бібліятэкара гэтай установы чакаў сюрпрыз. Юныя чытачы кветкамі

і цёплымі словамі павіншавалі Алену Уладзіміраўну з Днём маці і ўручылі малюнак, які намалювалі самі. Бібліятэкар была вельмі ўражаная і ўдзячная дзецям. Звычайна яна арганізоўвае і праводзіць мерапрыемствы, а тут наадварот.

А чытачоў Славаціцкай сельскай бібліятэкі-клуба запрасілі на літаратурна-музычную кампазіцыю «Гэта вечнае слова – мама». Падарункам удзельнікам сталі музычныя нумары ў выкананні работнікаў сектара па арганізацыі культурнай дзейнасці жыхароў аддаленых і маланаселеных пунктаў.

Бібліятэкары Князеўскай сельскай і Кашалёўскай сельскай бібліятэкі-клуба правялі акцыю «Цудоўнае слова "МАМА"!», пад час якой віншавалі жанчынаў-маці са святам і дарылі букеты кветак.

У Каралінскай інтэграванай бібліятэцы была праведзена літаратурна-музычная кампазіцыя «Мама –

галоўнае слова ў кожным лёсе».

А чытачы раённай бібліятэкі змаглі пазнаёміцца з выставай «Вобраз мамы, беражліва захоўваемы...» ў літаратурных творах». Таксама для ўсіх жанчынаў, якія наведвалі бібліятэку ў святочны дзень, супрацоўнікі ўстановы падрыхтавалі віншавальныя паштоўкі з пажаданнямі здароўя, шчасця і дабра.

Сектарам па абслугоўванні дзіцячага чытача раённай бібліятэкі на літаратурную гасцёўню «Калі мамы дома няма» былі запрошаныя маленькія чытачы, якія пад час мерапрыемства чыталі вершы.

Напрыканцы бібліятэкары пажадалі дзецям, каб твары іх мам стамляліся толькі ад усмешак, і самае галоўнае – каб дзеці іх любілі, бераглі і дапамагалі ва ўсім.

*Вольга КАМЯКЕВІЧ,
намеснік дырэктара
Зэльвенскай раённай бібліятэкі*

*З Надзеяў дзіцячым святкам,
Філія Маці,
Міхалішкаўская сельская бібліятэка*

Юныя чытачы павіншавалі бібліятэкара Елкаўскай сельскай бібліятэкі

Жураўліны рэквіем

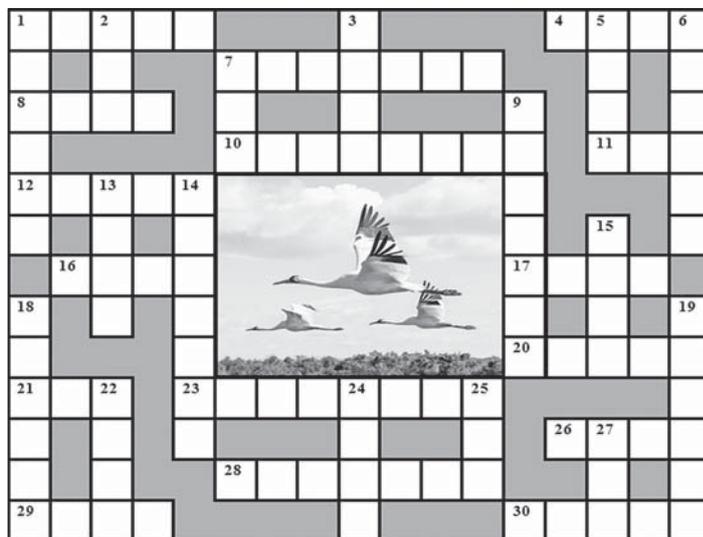
Прысвячаецца восеньскім Дзядам

Уздоўж

1. ... Гамзатаў. Імя дагестанскага паэта, аўтара верша «Жураўлі», у якім паэт сцвярджае, што загінулыя ў час вайны салдаты ператварыліся ў белых жураўлёў. **4.** «Сыходзяць у вечнасць паўшыя салдаты, // Растаў у небе жураўліны ...». З верша С. Акулава «Жураўлі над вайной». **7.** «Жураўлі на ... ляцяць». Песня (сл. А. Ставера, муз. І. Лучанка). **8.** Прыстасаванне для падняцця грузаў. **10.** Народны мемарыял на ўскраіне Мінска, які на восеньскія Дзяды штогод наведваюць сотні людзей. **11.** «... шуміць і пяюць жураўлі». З верша П. Панчанкі «Родная мова». **12.** Націск. **16.** Паэт і музыкант, выканаўца ўласных песень. **17.** «Жураўлі бы клінам убіліся ў ...». З верша Л. Геніюш «Сыплецца лісце». **20.** Вельмі спешная работа (перан.). **21.** Не верх, а ... **23.** Судна. **26.** Зямля пад сядзібай. **28.** «Ці над бацькавай магілай // Жаліцца ...». З верша Янкі Купалы «На Дзяды». **29.** Партыя для аднаго галасу. **30.** ... і скокі. Тое, што ладзілі на Дзяды пасля Тоўстай вячэры; лічылася, што гэта весяліць памерлых продкаў.

Упоперак

1. «Яркім кастром палымнеюць ..., // Рэжа прастор звонкі крык жураўліны». З верша А. Новік «Восеньская элегія». **2.** «Абляець журавель // Мораў ..., ... зямель». З верша П. Варанько «Абляець журавель». **3.** Вада на лугу – ... ў стагу (прык.). **5.** Металічнае кольца, падзеленае на градусы. **6.** Узбуджанасць (перан.). **7.** Звязка. **9.** Хрэстаматыя. **13.** «Як птушка, душа ўстрапянецца, // Пачуўшы ... жураўліны». З верша М. Маляўкі «Покуць». **14.** «Восень, восень залатая // Сее ... на зямлі, // Хмарка ў сінім небе тае. // Мкнучь у вырай жураўлі». З верша С. Новіка-Пеюна «Восень залатая». **15.** Лістапад заканчвае ... да зімы (прык.). **18.** Лепш ... ў руках, чым журавель у небе (прык.). **19.** «А на Дзяды таксама ... елі». З верша Р. Барадуліна

«Чышчу бульбу». **22.** «І далей на поўдзень ляцяць жураўлі, // Над імі калышуща ...». З верша Якуба Коласа «Жураўліны вырай». **24.** На погляд што ..., а па розуме філін (прык.). **25.** ... мядзведзі ў адной бярозе не ўжывуцца (прык.). **27.** «Змоўкла наваколле, // ... адгамані. // Едзе, едзе восень, // На рабым кані». З верша В. Рабкевіча «Едзе восень».

Склаў Лявон ЦЕЛЕШ

Лістапад

8 – Буддык Валерый Якаўлевіч (1946, Мінск – 2012), кіна- і тэлеаператар, сярод асноўных працаў якога – фільмы-балеты «Альпійская балада» (1987), «Страсці (Рагнеда)» (1996), фільмы-спектаклі «Карміна-Бурана» (1990), «Шчаўкунок» (1992), «Спартак» (1993), «Чароўная флейта» (1996) і інш. – 75 гадоў з дня нараджэння.

8 – Корхава (па мужу **Лаўрыновіч**) **Людміла Канстанцінаўна** (1946, Чачэрск), актрыса тэатра, народная артыстка Беларусі, уладальніца прызга Беларускага саюза тэатральных дзеячаў «Крыштальная Паўлінка» (2005) – 75 гадоў з дня нараджэння.

8 – Статкевіч-Чабаганяў Анатоль Васільевіч (1946, Любанскі р-н – 2019), пісьменнік, краязнаўца, грамадскі і культурны дзеяч, мецэнат, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2012) – 75 гадоў з дня нараджэння.

10 – Роўда Віктар Уладзіміравіч (1921, Сморгонь – 2007), харавы дырыжор, педагог, народны артыст Беларусі і СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1990), лаўрэат прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь «За духоўнае адраджэнне» (1996) – 100 гадоў з дня нараджэння.

11 – Мусевіч Георгій Сцяпанавіч (1931, Камянецкі р-н – 2014), заслужаны трэнер Беларусі, краязнаўца, журналіст, выдатнік народнай адукацыі Беларусі, выдатнік асветы СССР – 90 гадоў з дня нараджэння.

13 – Малевіч Ігар Аляксандравіч (1941, Мінск), вучоны ў галіне радыёэлектронікі і інфармацыйных тэхналогіяў, педагог, публіцыст, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола (1974), Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1982), унучаты пляменнік мастака Казіміра Малевіча, аўтар даследавання «Казімір Малевіч: Узыходжанне на крыж лёсу» – 80 гадоў з дня нараджэння.

13 – Платун Антон Мартынавіч (1896, Нясвіжскі р-н – 1938), дзяржаўны дзеяч Беларусі, акадэмік НАН Беларусі – 125 гадоў з дня нараджэння.

Восень – гэта весела

Восень – час прыгажосці і лёгкага суму. Аднак удзельнікам аматарскага аб'яднання «Жывіца» Альхоўскай сельскай бібліятэкі няма калі сумваць. Разам з бібліятэкарам Юліяй Заруба яны правялі ўрок экалогіі «Восенскі настроі».

Удзельнікаў парадаваў той факт, што занятак прайшоў на прыродзе. Дзеячы спялі цудоўныя восенскія вянчкі, хлопцы падрывалі малючкі прыроды. Усе жадаючы маглі паспрабаваць сябе ў ролі фатографа. У аб'екты юных экалагаў трапілі навакольныя краявіды, рака, лісце, дрэвы. Мерапрыемства прынесла шмат цудоўных эмоцыяў і падаравала добры настроі, а аднасьць з прыродай дала магчымасць адчуць гармонію.

*Вольга ЗАЯЧКОЎСКАЯ,
бібліятэкар Астравецкай
раённай бібліятэкі*

З народнага

Да работы няма ахвоты,
Жаць не перагнецца,
А як пачуе гарманіста –
Бяжыць, як не перарвецца.

У кожнага Аўсея свая зацяя.

Напаскудзіў каля пана, а самому пана.

Так набрахаў, што і сам паверыў.

Нябітая баба – што некляпаная кася.

З капылля вон.

Хто цябе радзіў, хто й па бабу хадзіў...

Хоча, каб перад ёй выстранчалі.

Што накараў, то нагарай.

Які Хомка, такая і жонка.

*Заніска
Міхась СЛІВА*

Малая краязнаўчая
энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

РАГОЖНЫ ПРÓМЫСЕЛ – нарыхтоўка з ліпавай кары лубу, мачалы, лыка і выраб з іх разнастайных гаспадарчых рэчаў (рагожаў, цыновок, лубянак, корабаў, вярэнак, лапцей, рашотаў, вярвак, пэндзяляў і г.д.). На тэрыторыі Беларусі рагожны промысел вядомы з жалезнага веку, пра што сведчаць археалагічныя знаходкі рагожнай керамікі (адбіткі рагожаў на гліняных пасудзінах). Пра выкарыстанне лубу і рагожаў усходнімі славянамі паведамляюць летапісы XI ст. і актавыя дакументы сярэднявечча.

У XVI – XVIII стст. у гарадах Беларусі сярод рамеснікаў, якія апрацоўвалі валакністую сыравіну, былі і рагожнікі. У канцы XVIII ст. у Чэркаўскім, Беліцкім і інш. паветах сяляне нарыхтоўвалі луб, мачалу, ткалі рагожы і прадавалі іх на кірмашах. Рагожы і цыноўкі былі і прадметам экспарту.

Сыравіна для рагожнага промыслу – ліпавага кара. Яе здзіралі са спілананага дрэва ў сокавую пару (травень – чэрвень). З тоўстых ствалоў з дапамогай сякеры і заостранай палкі здзіралі луб,

а з маладых парасткаў і галінак – лыка. Ствол здзіралі на некалькі частак: знізу ад камля адмервалі прыкладна 2 м для сухога (крышачнага), вышэй (3 – 4 м) для мачальнага лубу. На Палессі, паводле сведчання Ч. Пяткевіча, луб здзіралі не з паваленых дрэваў, а на карані. Дзеля гэтага лазілі на дрэва з дапамогай лязва. Для нарыхтоўкі таварнага сухога лубу з яго саскрабалі сякерай верхні слой, потым распарвалі над вогнішчам, каб выпрастаць, і па некалькі штук клалі пад гнёт на 3 – 4 тыдні. Пасля прасушкі луб быў гатовы для гаспадарчага выкарыстання і на продаж. З сухога лубу выраблялі корабы, абечкі для рашотаў, сявенькі, люлькі, палукашы для вазоў, калымажак; ім накрывалі буданы, груз на рачных суднах, для пруткасці яго ўстаўлялі ў падвічкі і г.д.

Луб для мачалы адразу пасля нарыхтоўкі скручвалі ў трубку (некалькі складзеных адна ў другую трубак называліся скалай). Скалы замочвалі ў рэчка ці сажалках, дзе яны ляжалі пад гнётам да замаразкаў. У кастрычніку іх выцягвалі з вады і здзіралі з іх мача-

лу – валакністую частку. Яе прасушвалі і дзялілі на вузкія палоскі (стужкі), з якіх ткалі рагожы, цыноўкі, сетку для рачных суднаў, плялі рыбалоўныя сеткі, вярэнькі, сянныя кашалі для кармлення коней у дарозе, вядомы нават мачальныя ветразі.

Для ткання рагожаў выкарыстоўвалі 2 тыпы ручных драўляных станкоў (кроснаў): гарызантальны і вертыкальны. Яны адрозніваліся ад кроснаў для льянонага палатна адсутнасцю нітоў і навоў, а таксама спецыфічнай будовай бёрда і чаўнака. Бёрда служыла для ўтварэння зева і прыбывання нітак ўтку. Яно складалася з дубовых пласцінак з круглымі дзірачкамі (вочкамі). Мачальныя стужкі зацягвалі пачаргова ў шчыліны паміж пласцінкамі і ў вочкі бёрда. Для прыбывання ўтку, акрамя бёрда, на Міншчыне карысталіся білам (трапалам) – дошчачкай прамавугольнай ці веслападобнай формы. Чаўнок бытаваў некалькіх відаў: ігліца (на Магілёўшчыне) – пласцінка нахштат чаўнака для пляцення рыбалоўных сетак, на заостраным яе канцы з адтулінай закручвалася ўточная стужка; іголка (на Міншчыне) – плоская палачка, заостраная з абодвух канцоў, з адтулінамі на іх для працягвання ўточнай мачальнай стужкі. Сшывалі рагожныя квалі спецыяльнай крывой іголкай. Разнавіднасць рагожы – цыноўка, для вырабу якой стужкі асновы скручвалі

(сукалі) на спецыяльную шпулю (круцёлку).

Мачальнікі-саматужнікі працавалі звычайна сем'ямі. Рагожы і цыноўкі ткалі пераважна мужчыны. За дзень сям'я магла выткаць 5 – 8 цыновок або 10 – 12 рагож. Працаючы рагожны промысел прыносіў сялянам невялікі прыбытак. У XIX ст. ён быў найбольш пашыраны ў Рагачоўскім, Чэркаўскім, Быхаўскім, Гомельскім, Горацкім, Чавускім, Магілёўскім, Клімавіцкім, Аршанскім, Сенненскім, Бабруйскім, Барысаўскім, Ігуменскім, Кобрыйскім паветах, дзе ў лясах былі зараснікі ліпавых дрэваў. Майстэрствам у рагожным промысле вызначаліся сяляне Кошалеўскай воласці Рагачоўскага павета. На сельскагаспадарчай выставе ў Магілёўскай губерні ў 1850 г. вытканая імі цыноўка за якасць і прыгажосць адзначаныя грашовай узнагародай. На Тураўшчыне і Піншчыне як сыравіну для рагожаў і цыновок выкарыстоўвалі балотную траву – рагоз. Цыноўка з рагозу зберагаецца ў Музеі Беларускага Палесся ў Пінску.

З 2-й паловы XIX ст. з прычыны драпежніцкага знішчэння ліпавых дзялянак нарыхтоўка мачалы пачала скарачацца і ў канцы стагоддзя прыйшла ў заняпад, хоць рагожы і цыноўкі ткалі нават у 1920-я – 1930-я гг. Выраб жа лубяных рашотаў, корабаў, сявеньк практыкаваўся да 40-х гг. XX ст.

У наш час рагожны промысел на тэрыторыі Беларусі не існуе.